

Analiza stanja i preporuke za unapređenje

ALTERNATIVNO FINANSIRANJE LOKALNIH INICIJATIVA U SRBIJI

AUTORSKI TIM

Milica Anđelković Đoković
Đurđija Petrović
Maja Sandić
Isidora Šmigić
Miloš Jovanović
Danilo Radičević

DIZAJN

Zoran Zarković

ZAHVALNICA

Posebnu zahvalnost za doprinos izradi analize dugujemo udruženju **Loud Crowd** za podršku u izradi analize, članicama [NALED-ovog Saveza za hranu i poljoprivredu](#) za podršku u prikupljanju podataka o stanju doniranja hrane u Srbiji, **Privrednoj komori Srbije** za podršku prilikom sprovođenja istraživanja sa privredom, predstavnicima lokalnih samouprava **Šid, Batočina, Sombor, Bor** i kompanijama **PepsiCo, Coca-Cola HBC, MK Group, Lidl** za pružanje dodatnih informacija o procesima vezanim za doniranje, kao i **Koaliciji za dobročinstvo, Catalyst Balkans, Loud Crowd** i **Republičkom sekretarijatu za javne politike** za stručnu pomoć u analizi.

© 2021 NALED

Ovaj dokument je pripremio stručni tim Izvršne kancelarije NALED-a, u okviru projekta „Alternativno finansiranje i donacije za lokalne zajednice u Srbiji“. Projekat je omogućilo Nemačko savezno ministarstvo za privrednu saradnju i razvoj (BMZ) putem Nemačko-srpske inicijative za održivi rast i zapošljavanje. **Analiza, rezultati i preporuke ovog dokumenta predstavljaju mišljenje autora i ne predstavljaju obavezno i stav donatora.** Korišćenje, kopiranje i distribucija sadržaja ovog dokumenta dozvoljena je isključivo u neprofitne svrhe i uz odgovarajuće navođenje imena, odnosno priznavanje autorskih prava. U izradi dokumenta korišćeni su javno dostupni materijali, kao i podaci dobijeni kroz razgovore sa relevantnim akterima. Učinjeni su svi naponi kako bi se osigurala pouzdanost, tačnost i ažurnost informacija iznetih u ovom dokumentu. NALED ne odgovara za potencijalnu štetu prouzrokovanu korišćenjem rezultata ove analize.

SADRŽAJ

POZDRAVNA REČ.....	4
REZIME	5
METODOLOŠKE NAPOMENE	6
PORESKI PODSTICAJI ZA DONIRANJE U SRBIJI	8
PODSTICAJI ZA DONIRANJE U EU.....	11
NIVO DONIRANJA U SRBIJI.....	12
Karakteristike donatora	12
Najčešće vrste donacija	13
Uticaj pandemije izazvane Covid-19 krizom	14
SPECIFIČNOSTI DONIRANJA HRANE.....	15
ZASTUPLJENOST GRUPNOG FINANSIRANJA U SRBIJI.....	18
ULOGA LOKALNE SAMOUPRAVE U PROCESU DONIRANJA.....	21
PREPORUKE ZA UNAPREĐENJE.....	23

POZDRAVNA REČ

Andrej Beslač

Mlekoprodukt / Savencia Group

Predsednik Saveza za hranu i poljoprivredu, NALED

Pojava COVID-19 i sve promene i posledice koje je pandemija prouzrokovala u životima građana i načinu funkcionisanje privrede i države, pobudila je u mnogima snažan osećaj solidarnosti i želju da pomognu ostvarenju najvažnijeg cilja – očuvanja zdravlja i života. Humanost iskazana prema zdravstvenom sektoru Srbije kroz donacije u opremi i zaštitnim sredstvima bila je bez presedana, ali je ta izuzetna pažnja donatora, prvenstveno usmerena na nacionalni nivo, ukazala na to da u kriznim, i svim drugim situacijama, ne smemo da zaboravimo i na mesta u kojima se odvija život, a to su lokalne zajednice.

Kao urgentni odgovor na potrebe lokala, NALED je početkom aprila 2020. pokrenuo jedinstvenu platformu za donacije kako bi povezao i ujedinio članove i partnere u borbi protiv pandemije - lokalne samouprave kojima je potrebna pomoć, sa kompanijama i međunarodnim organizacijama koje su tu pomoć želele i mogle da pruže. Interesovanje i jednih i drugih najbolje govori koliko je razvoj ovakve platforme bio pravi potez. Lokalne samouprave su dobile mesto na kojem mogu na jednostavan i brz način da iskažu svoje potrebe, a ljudi dobre volje jedinstvenu tačku gde mogu da vide kome je njihova pomoć najpotrebnija i da je tamo i usmere.

Tokom vanrednog stanja, lokalne samouprave su na platformi zatražile podršku pre svega za obezbeđivanje prehrambeno-higijenskih paketa za ugrožene kategorije stanovništva, medicinske i zaštitne opreme, kao i lekova i IT opreme. Pored podrške zdravstvenim ustanovama i zdravstvenim radnicima, pokazalo se da je zaštitna i IT oprema potrebna i drugim delovima javne uprave poput lokalne administracije i škola. O spremnosti društveno odgovornih kompanija okupljenih u članstvu NALED-a i njihovim kapacitetima da pomognu donacijama svedoči prikupljena podrška u vrednosti od 250.000 evra za 41 lokalnu samoupravu. Obezbeđeno je i isporučeno 52 tone hrane za 11.000 domaćinstava, 67 računara za škole i opštinske službe i 140.000 evra za nabavku medicinske i zaštitne opreme.

Iskustvo koje smo stekli tokom vanredne situacije nam je pomoglo da uočimo da je lokalnim zajednicama potrebna podrška da identifikuju, osmisle i na pravi način artikulišu svoje potrebe, kao i kome i na koji način da se obrate. Prepoznali smo i da je potrebno otkloniti administrativne i pravne prepreke kako bismo unapredili uslove za efikasnu realizaciju novčanih i nenovčanih (in-kind) donacija, a posebno za promociju i veću zastupljenost grupnog finansiranja lokalnih inicijativa od strane građana (crowdfunding).

Značaj NALED-ove društveno-odgovorne akcije tokom COVID-19 prepoznali su i međunarodni partneri. Uz podršku Nemačkog saveznog ministarstva za privrednu saradnju i razvoj (BMZ) kroz Nemačko-srpsku inicijativu za održivi rast i zapošljavanje, pokrenut je projekat "Alternativno finansiranje i donacije za lokalne zajednice u Srbiji". Projekat je omogućio da identifikujemo moguće pravce daljeg unapređenja i razvoja NALED-ove platforme za donacije, kao i ključna rešenja za regulatorne i administrativne izazove na putu do uspešnog kreiranja i realizacije lokalnih inicijativa. Nadamo se da će analiza koja je pred vama doprineti tom cilju i da će nam svima biti dodatni podsticaj i podrška u kreiranju boljeg ambijenta za donacije u Srbiji.

REZIME

Prema podacima Izveštaja o dobročinstvu za 2019. godinu, u Srbiji je darovano 34,5 miliona evra u okviru 3.037 zabeleženih dobrotvornih akcija. Više od trećine (37,8%) ukupne vrednosti donacija u Republici Srbiji (RS) došlo je od privatnog sektora¹. Značaj donacija je potvrđen tokom perioda vanrednog stanja i krizom izazvanom Covid-19 u 2020. godini, kada je u Srbiji donirano preko 65 miliona evra za borbu protiv štetnih posledica korona virusa, što je gotovo dvostruko više u odnosu na prethodnu godinu.²

Kompanije podjednako doniraju kako u novcu tako i u robi i uslugama, a donacije su najčešće uplaćuju organizacijama civilnog društva u oblasti zdravstva, obrazovanja, sporta, kulture, i zaštite životne sredine. Uprkos rastu nivoa donacija u 2020. godini usled delovanja pandemije Covid-19 virusa, vrednost donacija u Srbiji je i dalje niska i u proseku čini ispod 1% ukupnih prihoda kompanija.

Kompanije ističu da u Srbiji nemaju dovoljno podsticaja za doniranje. Naime, kao najveći izazov javljaju se visoki troškovi doniranja, a pogotovo ukoliko se doniranje vrši u robi. Doniranje robe (i hrane) se izjednačava sa komercijalnom prodajom te se na vrednost donirane robe mora platiti PDV. Takođe kompanije se suočavaju i sa dodatnim troškovima logistike - transporta i skladištenja robe do raspodele finalnim korisnicima. Iako se Zakonom o porezu na dobit pravnih lica propisuje da kompanije vrednost donacija mogu predstaviti kao rashod do 5% ukupnog prihoda, više od polovine anketiranih kompanija je istaklo da ova vrsta podsticaja ima veoma mali, ili nikakav značaj na njihov nivo doniranja. Dodatni problem kompanijama predstavljaju komplikovani postupci dokazivanja namene korišćenja donacija te i dalje postoje kompanije koje ovu mogućnost ne koriste.

Kao i u drugim oblastima, tako je i u „svetu doniranja“ zapažen trend digitalizacije pre svega putem korišćenja onlajn platformi za doniranje i uvođenja koncepta grupnog finansiranja (engl. crowdfunding). Kao relativno nov koncept u Srbiji, grupno finansiranje još uvek nije direktno regulisano u zakonodavnom okviru, što dovodi do toga da preduzeća koja doniraju imaju manje poverenja u ovakve procese, nisu sigurna da li na ovaj način mogu ostvariti poreske olakšice i poslovati u skladu sa zakonom. Sa druge strane, lokalne samouprave i udruženja kao potencijalni organizatori crowdfunding kampanja nisu upoznate sa mogućnostima koje im ovaj koncept pruža za prikupljanje sredstava za implementaciju projekata i inicijativa na lokalnu.

Aktuelna kriza izazvana pandemijom korona virusa istakla je značaj donacija za podršku najugroženijim delovima stanovništva. Na bazi analize trenutnog stanja i identifikacije izazova sa kojima se donatori i primaoci donacija susreću, u analizi se daje set regulatornih i neregulatornih mera koje u paketu treba da doprinesu povećanju nivoa doniranja u Srbiji. Kada su u pitanju regulatorne mere one pre svega treba da budu usmerene na smanjenje troškova poreza za doniranje, a pogotovo ukoliko se radi o sektoru malih i srednjih preduzeća (MSP), poput ukidanja PDV-a na doniranje hrane i sl. Takođe, potrebno je pojednostaviti procedure za ostvarivanje prava na priznavanje rashoda po osnovu doniranja. Istovremeno potrebno je raditi kako na jačanju svesti o značaju doniranja, tako i na jačanju kapaciteta lokalnih samouprava koje bi mogle preuzeti veću ulogu u umrežavanju donatora i finalnih korisnika donacija.

---

¹ Srbija daruje 2017- Godišnji izveštaj o dobročinstvu

² Giving Balkans-Odgovor dobročinstva na COVID-19

METODOLOŠKE NAPOMENE

Cilj ovog dokumenta je da sagleda trenutni nivo doniranja novca, roba i usluga u Srbiji, kao i nivo korišćenja grupnog finansiranja kao mehanizma za doniranje na lokalnom nivou, da identifikuje izazove sa kojima se suočavaju kako pravna lica – donatori, tako i lokalne samouprave kao primaoci i distributeri donacija, kao i da predloži načine za njihovo efikasno prevazilaženje. S tim u vezi osnovno istraživačko pitanje na koje dokument ima za cilj da pruži odgovore je: **„Na koji način mogu da se unaprede pravni okvir i primena propisa u oblasti grupnog finansiranja i donacija kako bi se podstaklo alternativno finansiranje lokalnih inicijativa i projekata u Srbiji?“**

Obuhvat analize

Polazeći od osnovnog istraživačkog pitanja, predmet analize predstavljanju alternativni načini finansiranja potreba lokalnih zajednica pod čim se podrazumevaju kako individualne donacije privrede u novcu ili robi (sa posebnim osvrtom na hranu), tako i grupne donacije u okviru koncepta grupnog finansiranja na bazi donacija.

Procena trenutnog stanja i identifikacija izazova u doniranju u analizi je prevashodno zasnovana na iskustvima privatnog sektora iz Srbije kao donatora. Analiza se ne bavi donacijama iz inostranstva, donacijama međunarodnih organizacija, ambasada i sl. Kada se radi o primaocima donacija analiza se kratko osvrće na neprofitne organizacije, a poseban fokus stavlja na lokalne samouprave.

Kada se radi o nameni doniranja, iako se ne ograničava samo na određene namene ili tipove projekata/inicijativa, u analizi se pod donacijama pre svega podrazumevaju one koje su usmerene ka zadovoljavanju opštih i društveno korisnih interesa.

Fazno sprovođenje analize

Faza 1: Analiza trenutne situacije u Republici Srbiji

Analiza trenutne situacije za cilj je imala da odgovori na sledeća pitanja:

1. Na koji način je regulisano doniranje u Srbiji? Na koji način su regulisani podsticaji za doniranje? Da li postoje određene prepreke u propisima koje destimulišu doniranje?
2. Koji je trenutni nivo doniranja u Srbiji i koje su osnovne karakteristike donatora, primalaca donacije i načina doniranja?
3. Kakva su iskustva i koji su najveći izazovi lokalnih samouprava kao primalaca donacija?

Kako bi se odgovorilo na postavljena pitanja korišćene su sledeće metode istraživanja:

Analiza postojećeg pravnog okvira - Analizirani su sledeći zakoni: Zakon o donacijama i humanitarnoj pomoći, Zakon o porezu na dodatu vrednost, Zakon o porezu na dobit pravnih lica, Zakon o finansiranju lokalnih samouprava i Zakon o bezbednosti hrane.

Panel diskusija sa predstavnicima privrede, civilnog sektora i države - Nakon preliminarne analize pravnog okvira, organizovana je panel diskusija sa predstavnicima različitih sektora društva na kojoj se diskutovalo o načinu na koji privreda donira, njihovim izazovima u procesu doniranja, kao i o potencijalnim unapređenjima trenutnog stanja koje bi njih motivisalo da više doniraju. Na panel diskusiji prisustvovalo je četiri predstavnika privrede, četiri predstavnika organizacija civilnog društva koje u fokusu imaju oblast donacija, kao i predstavnici Republičkog sekretarijata za javne politike.

Online istraživanje o donacijama sa predstavnicima privrede - Sa ciljem produbljivanja saznanja o procesu i izazovima koje privrednici imaju prilikom doniranja sprovedena je online anketa. Upitnik je obuhvatao pitanja zatvorenog tipa koja se tiču iskustva i stavova o efikasnosti propisa u oblasti donacija i identifikovanja najvećih izazova prilikom davanja novčanih donacija i donacija u robi i uslugama. Poziv za popunjavanje upitnika je poslat svim pravnim licima u NALED-ovoj bazi kontakata. Analiza rezultata je vršena metodama deskriptivne statistike. Uzorak se sastoji od 32 kompanije, od čega je u 2019. i 2020. godini iskustva sa doniranjem imalo 28 preduzeća.

Online istraživanje o donacijama hrane sa predstavnicima prehrambene industrije - Imajući u vidu specifičnosti doniranja hrane kao robe, urađena je zasebna online anketa sa predstavnicima iz lanca prehrambene industrije (proizvođača, distributera, veleprodaja) koje učestvuju u doniranju hrane. Uzorak je obuhvatio 11 preduzeća, od čega je 8 imalo iskustva sa doniranjem hrane u 2019. i/ili 2020. godini.

Fokus grupa sa lokalnim samoupravama - Sa ciljem prikupljanja detaljnijih podataka o ulozi lokalnih samouprava u procesu doniranja, njihovim iskustvima i izazovima sprovedena je jedna fokus grupa sa predstavnicima četiri lokalne samouprave.

Faza II: Uporedna analiza trenutne situacije u Evropskoj Uniji

Uporedna analiza dobrih praksi u Evropskoj Uniji za cilj je imala da odgovori na sledeća pitanja:

1. Na koji način se podstiče doniranje u zemljama EU?
2. Na koji način je koncipiran sistem grupnog doniranja preko platformi (crowdfunding) u zemljama EU, kao i koji su primeri dobre prakse u ovoj oblasti?
3. Na koji način je regulisano doniranje hrane, a posebno doniranje hrane nakon isteka roka „najbolje upotrebiti do“?

Kako bi se odgovorilo na postavljena pitanja korišćene su sledeće metode istraživanja:

Metaanaliza postojećih studija - U cilju identifikovanja primera dobrih praksi kako u oblasti grupnog doniranja, tako i u oblasti doniranja hrane izvršena je metaanaliza postojećih istraživanja i studija poput: Srbija daruje 2017 - Godišnji izveštaj o dobročinstvu, Koalicija za dobročinstvo, Grupno finansiranje na bazi nagrada u Srbiji (Atanasijević, Tošić, Pavlović, Todorović), 2018, Filantropska agenda, Trag fondacija, 2019.

Analiza pravnog okvira za doniranje u zemljama EU - Imajući u vidu da je Srbija zemlja kandidat za članstvo EU kao i težnju za usaglašavanjem pravnog okvira sa propisanim u EU direktivama, u ovoj analizi poseban osvrt se daje na način kako direktive uređuju doniranje u EU.

III Korak : Predlozi za unapređenje

Nakon sprovedene analize trenutnog stanja, identifikovanih izazova, kao i nakon sprovedene uporedne analize najboljih praksi u Evropskoj Uniji, dokument daje preporuke na koji način je moguće trenutno stanje unaprediti. Osnovna pitanja na koje ovaj deo dokumenta teži da odgovori jesu:

1. Na koji način je potrebno izmeniti regulativu tako da se poveća nivo doniranja u Srbiji (bilo u novcu, u robi, ili putem grupnog finansiranja)?
2. Da li je moguće uticati na povećanje nivoa donacija u Srbiji neregulatornim merama, i ukoliko jeste - koje bi to mere bile?

PORESKI PODSTICAJI ZA DONIRANJE U SRBIJI

Zakon o donacijama i humanitarnoj pomoći³ definiše da državni organi, jedinice lokalne samouprave – JLS, javna preduzeća, javne ustanove, druge organizacije i zajednice koje ne ostvaruju dobit, kao i domaće i strane humanitarne organizacije mogu primati donacije i humanitarnu pomoć.

Donacije i humanitarna pomoć mogu biti kako u robi (osim u duvanu, alkoholu i automobilima), tako i u uslugama, novcu ili drugim pravima (npr. hartije od vrednosti, imovinska prava i sl).

Osnovni podsticaj doniranju koji se tiče poreza definisan je Zakonom o porezu na dobit pravnih lica⁴. Član 15 Zakona o porezu na dobit pravnih lica propisuje izdatke koji se u poreskom bilansu obveznika mogu koristiti kao rashod i to u zbirnom iznosu najviše do 5% ukupnih prihoda. Između ostalog propisuju se namene poput:

- Zdravstvene, obrazovne, naučne, humanitarne, verske i sportske namene;
- Zaštita životne sredine;
- Davanja ustanovama i pružaocima usluga socijalne zaštite;
- Humanitarna pomoć, odnosno otklanjanje posledica u slučaju vanrednih situacija na teritoriji Republike Srbije.

Dodatno kao rashod se priznaju i ulaganja u oblasti kulture uključujući i kinematografsku delatnost i to u iznosu od najviše 5% ukupnih prihoda.

Međutim, stav 2 istog člana propisuje da se sredstva data za gore navedene namene mogu priznati kao rashod samo ukoliko su izdaci izvršeni licima koja su registrovana odnosno osnovana isključivo za navedene namene, kao i da se donirana sredstva koriste isključivo za navedene namene.

Tabela 1 prikazuje pojednostavljeni primer uticaja priznavanja rashoda za donirana sredstva na visinu poreza i neto dobit kompanije – donatora. Naime, ukoliko kompanija donira i koristi mogućnosti iz Zakona da se donacija tretira kao rashod, ostaje joj veći iznos neto dobiti nakon oporezivanja. Recimo ukoliko kompanija ostvaruje bruto dobit (pre oporezivanja i doniranja) od 10.000 evra dok su ukupni prihodi viši od 20.000 evra, i od toga donira 1.000 evra koji se tretiraju kao poreski rashod – ostvariće za 150 evra veću neto dobit (15% vrednosti donacije), nego u slučaju da donaciju nije tretirala kao rashod.

Tabela 1 Da li se iznos doniranog novca prikazuje kao rashod

	Donacija se ne tretira kao rashod	Donacija se tretira kao rashod
Dobit pre oporezivanja i doniranja	10.000	10.000
Iznos donacije	1.000	1.000
Dobit pre oporezivanja	10.000	9.000
Porez na dobit (15%)	1.500	1.350
Neto dobit	7.500	7.650

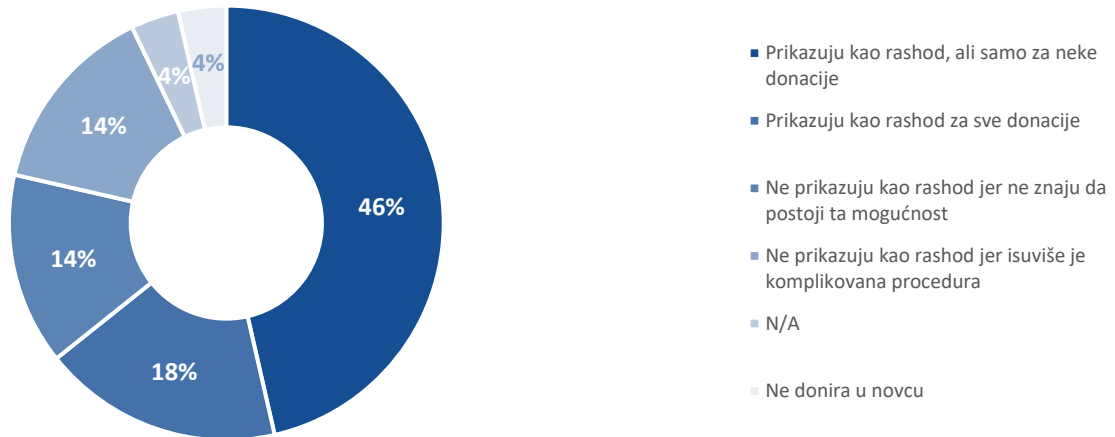
³ Zakon o donacijama i humanitarnoj pomoći (Službeni list SRJ br. 53/2001, ..., 36/2002, Službeni glasnik RS br 101/2005- drugi zakon)

⁴ Zakon o porezu na dobit pravnih lica (S.G. RS br. 25/2001...153/2020)

Rezultati istraživanja su pokazali da u praksi svega petina preduzeća koja donira (18%) prikazuje sve donacije kao rashod u poreskom bilansu, dok oko polovine preduzeća (46%) prikazuje samo neke od donacija.

Grafikon 2 Da li se iznos doniranog novca prikazuje kao rashod

Gotovo svako treće preduzeće (28%) koje donira ne ostvaruje ove poreske olakšice, a kao razlog navode nepoznavanje ove mogućnosti (14%) i previše komplikovanu proceduru (14%).

Na problem nejasne i komplikovane procedure za ostvarivanje ove poreske olakšice je ukazalo više zainteresovanih strana⁵ proteklih godina a upravo to je i doprinelo izradi [Uputstva za ostvarivanje poreskih olakšica za donatore obveznike poreza na dobit pravnih lica i poreza na dohodak građana](#)⁶ koje je Poreska Uprava objavila u oktobru 2019. godini. Uputstvo objašnjava ceo postupak korišćenja ovog podsticaja, od uslova za priznavanje rashoda do najčešćih pitanja i odgovora, primera i smernica za popunjavanje obrazaca.

Naime, privredna društva ili preduzetnici koji vode poslovne knjige mogu davati donacije u novcu, robi ili uslugama. Da bi ostvarilo uslov za priznavanje rashoda po osnovu donacija preduzeće donirana sredstva može opredeliti za:

- **Opštekorisne namene** (poput zdravstvene, obrazovne, naučne svrhe i sl.) u kom slučaju je važno da je primalac donacije, privatno ili javno lice, registrovano ili obavlja delatnost iz navedene namene, kao i da donirana sredstva koristi isključivo za navedene namene.
- **Humanitarnu pomoć u slučaju vanrednih situacija** u kom slučaju se donacija može dati isključivo Republici Srbiji, Autonomnoj pokrajini ili jedinici lokalne samouprave. Dakle, u ovom slučaju donacije ne mogu biti izvršene ka privatnim pravnim ili fizičkim licima da bi bile priznate kao rashod.
- **Ulaganje u oblasti kulture** u kom slučaju se donacije mogu vršiti ustanovama kulture, umetničkim udruženjima, fakultetima, akademijama, umetničkim školama i drugim domaćim pravnim licima koja su registrovana u toj delatnosti.

⁵ SIGN: Unapređenje korporativne filantropije u Srbiji: Poboljšanje zakonskog okvira (2016)

⁶ Ministarstvo finansija, Poreska Uprava: Uputstvo za ostvarivanje poreskih olakšica za donatore obveznike poreza na dobit pravnih lica i poreza na dohodak građana

Dodatno, Uputstvo pojašnjava način kako kompanija – donator može dokumentovati svoju donaciju kako bi ona bila priznata kao rashod. Naime, kako bi se obvezniku poreza na dobit pravnih lica ili poreza na prihode od samostalne delatnosti priznao rashod po osnovu donacije neophodno je da taj obveznik obezbedi dokaz da je primalac donacije sredstva iskoristio na odgovarajući način. Uputstvo izlistava dokumenta koja se mogu koristiti kao dokaz o donaciji poput:

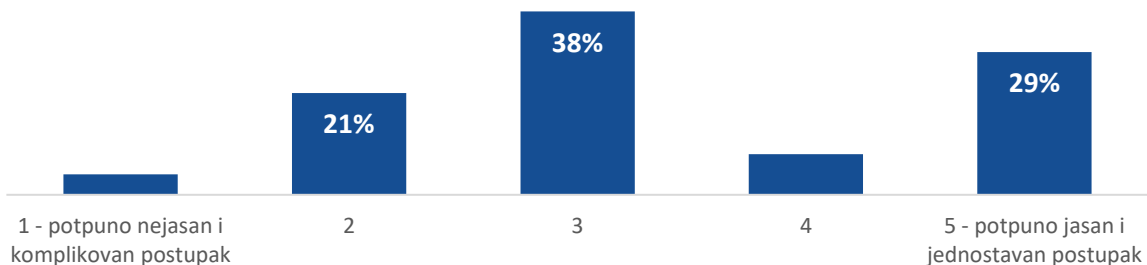
- ugovora o donaciji,
- odluke o doniranju,
- otpremnice,
- dostavnice,
- izvoda sa računa banaka,
- izjave korisnika o nameni donacije,
- izveštaja o korišćenju doniranih sredstava

U postupku kontrole nadležni poreski organ posebnu pažnju posvećuje ugovoru o donaciji, ukoliko je on zaključen, i proverava da li je u ugovoru precizirana namena korišćenih doniranih sredstava. Ukoliko ugovor nije zaključen već je donacija izvršena na osnovu odluke o doniranju, nadležni poreski organ proverava da li je pribavljena izjava korisnika donacije o nameni donacije, kao i da li je dostavljen izveštaj o korišćenju doniranih sredstava.

Međutim, pored navedenih dokumenata poreski organ u postupku kontrole može tražiti i dodatnu dokumentaciju kako bi nedvosmisleno utvrdio da li su sredstva potrošena isključivo za određene namene. **Ova dokumentacija, kako je navedeno u Uputstvu, zavisi od slučaja do slučaja i od predmeta doniranja, što kompanijama – donatorima stvara dodatnu nesigurnost da li će njihova donacija biti prihvaćena kao rashod.**

Iako istraživanjem nije direktno potvrđeno da li su ispitanici upoznati sa ovim uputstvom, na osnovu odgovora na srodna pitanja se može zaključiti da je korišćenje ovog podsticaja kod velikog broja kompanija koja doniraju novac i dalje nepoznanica. Na pitanje da ocene postupak korišćenja poreske olakšice, jedna četvrtina ispitanika je navela da je postupak nejasan i komplikovan⁷, dok je nešto više od trećine ispitanika (37%) je ocenilo postupak kao jasan i jednostavan⁸. Najveći broj ispitanika (38%) je postupak ocenilo srednjom ocenom koja govori da postupak nije na skroz jasan, ali ni previše komplikovan, mada često može ukazivati i da ispitanici nisu sigurni u svoj odgovor.

Grafikon 3 Ocena postupka poreske olakšice

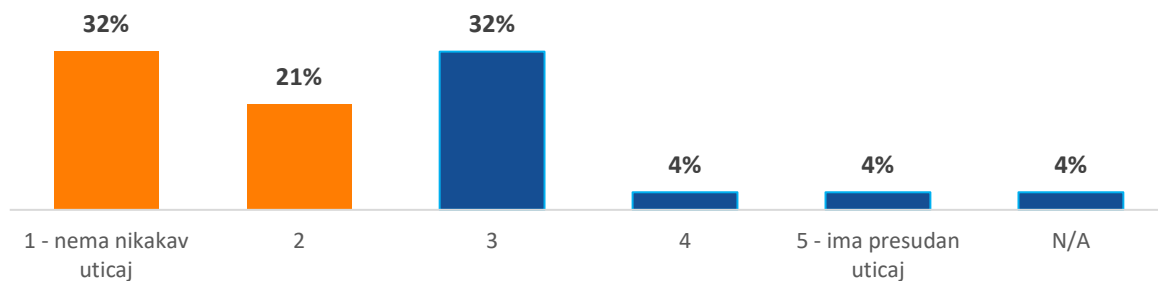
⁷ Ocene 1 ili 2 gde 1 predstavlja potpuno nejasan i komplikovan postupak

⁸ Ocene 4 ili 5 gde 5 predstavlja potpuno jasan i jednostavan postupak

Ako rezultate istraživanja uporedimo sa istraživanjem koje je sprovedeno 2016. godine u okviru dokumenta koji je izradila SIGN mreža, primećuje se da procenat kompanija koje koriste ovaj podsticaj nije povećan nakon usvajanja Uputstva. U istraživanju iz 2016. godine, 22,2% kompanija nije koristilo ovaj mehanizam, dok je u istraživanju sprovedenom za potrebe ove analize, a koje se odnosi na 2019. i 2020. godinu ovaj procenat kompanija iznosio 28%(odnosno za oko 8 procentnih poena više). Ovaj zaključak je svakako potrebno uzeti sa određenom dozom rezerve, imajući u vidu da su metodologije izrade analiza drugačije.

Dodatno, nejasnoće oko postupka ostvarivanja prava na priznavanje rashoda kao i ograničenja u uslovima koje primaoci donacija moraju da zadovolje, dovode do toga da **preduzeća koja doniraju ne prepoznaju ovu vrstu podsticaja kao značajnu za nivo donacija u Srbiji**. Naime, više od polovine ispitanika (54%)⁹ ocenilo je da ovakvi poreski podsticaji nemaju nikakav ili imaju vrlo mali uticaj na nivo donacija njihovog preduzeća. Sa druge strane svega 8% preduzeća podsticaje ocenjuje pozitivno.

Grafikon 4 Ocena značaja trenutnih poreskih olakšica na nivo doniranja

PODSTICAJI ZA DONIRANJE U EU

Evropska unija nema nadležnosti u oblasti direktnog oporezivanja unutar zemalja članica, a samim tim ne reguliše ni doniranje u dobrotvorne svrhe i humanitarnu pomoć, već je ova materija uređena na nivou država članica. Gotovo sve zemlje članice EU u svojim propisima predviđaju poreske olakšice za donacije pravnih lica u oblastima od javnog interesa i to pre svega u obliku priznavanja donacije kao poreskog rashoda.

Jedna od bitnijih razlika u zakonskoj regulaciji oporezivanja doniranih sredstava između većine članica EU i Srbije jeste u tome ko može biti primalac donacije. Naime u EU se poreske olakšice na doniran iznos priznaju ukoliko su sredstva donirana javnim ustanovama ili organizacijama civilnog društva čija je delatnost pružanje socijalne i humanitarne pomoći bez obzira na to koja je „namena“ donacije. Dakle, organizacije civilnog društva ne moraju da imaju delatnost identičnu nameni donacije kao što je slučaj u Srbiji, već je važno da se bave socijalnom ili humanitarnom pomoći. U Srbiji da bi se ostvarila poreska olakšica sredstva se moraju donirati isključivo organizacijama koje su osnovane za obavljanje delatnosti u propisanim „prihvatljivim“ oblastima doniranja (više u Poreskim podsticajima za doniranje u Srbiji), dok se zemljama EU kao rashod priznaje i doniranje javnim ustanovama.

Druga bitna razlika u odnosu na regulativu u Srbiji jeste iznos donacija koji se priznaje kao poreski rashod.

⁹ 32% je dalo ocenu 1, a 21% ocenu 2, gde ocena 1 podrazumeva da trenutni poreski podsticaj nema nikakav uticaj na nivo doniranja

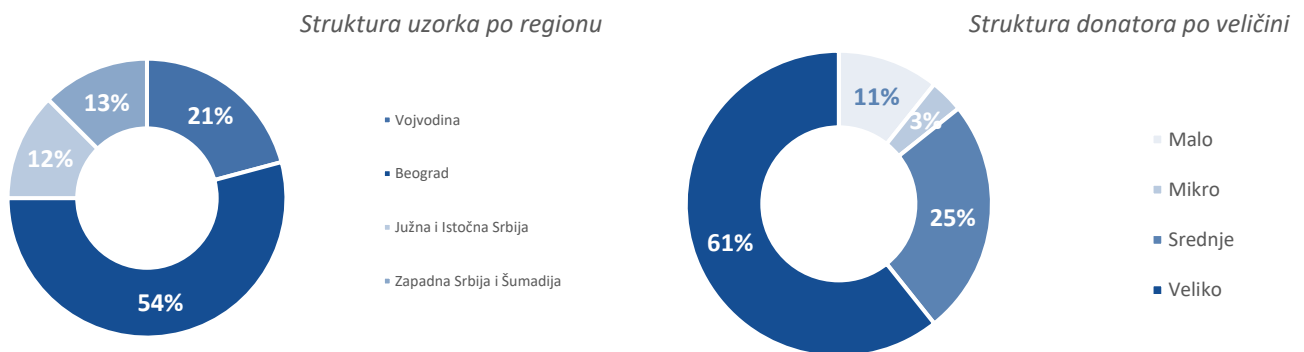
Dok je u Srbiji ovaj iznos najviše do 5% ukupnih prihoda kompanije, u većini zemalja EU je on znatno viši. Recimo u Nemačkoj iznosi 20%¹⁰, u Francuskoj do 20% ukupnih prihoda s tim što se ne priznaje ceo iznos donacija već 66% iznosa¹¹, a u Danskoj se može priznati na teret rashoda do 15% ukupnih prihoda ako je taj iznos doniran u dobrotvorne svrhe¹². Međutim, kako će analiza u nastavku pokazati, sama visina rashoda koji se priznaje u Srbiji nije ključna kako bi se podstaklo doniranje.

NIVO DONIRANJA U SRBIJI

Karakteristike donatora

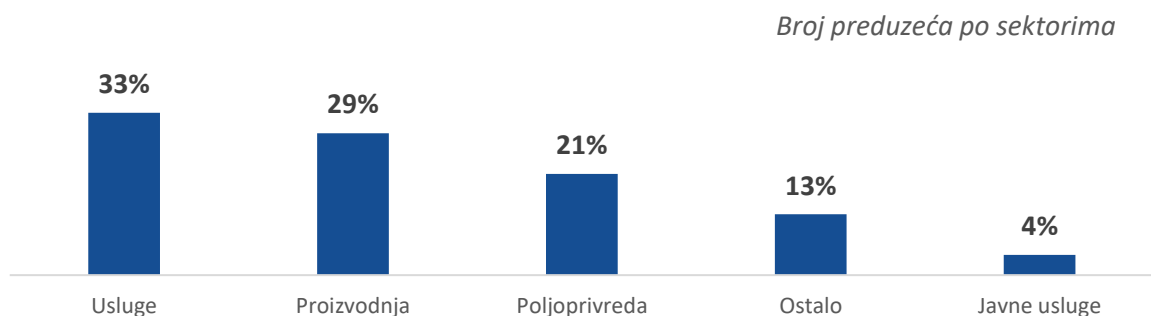
Od 32 preduzeća koja su učestvovala u istraživanju „Doniranje u Srbiji – Kako do unapređenja?“¹³ ukupno 28 odnosno 88% su donirala bilo novac, bilo robu ili usluge tokom 2019. i/ili 2020. godine. Među donatorima su zastupljene sve veličine preduzeća, a najveći broj spada u kategoriju velikih preduzeća (61%). Nešto više od polovine preduzeća ima sedište u Beogradu, dok se ostala preduzeća nalaze u različitim gradovima u Srbiji. Polovina ispitanika je iz regiona Vojvodine, a četvrtina iz Beograda.

Grafikon 5 Struktura uzorka

Ukoliko se posmatra sektor, najveći broj preduzeća koja doniraju dolazi iz sektora usluga ili proizvodnje, a najmanji broj su preduzeća koja pružaju javne usluge.

Grafikon 6 Struktura uzorka po delatnosti donatora

¹⁰ European fundraising Association: Tax Incentives for Charitable Giving in Europe (2018); str. 8. <https://efa-net.eu/wp-content/uploads/2018/12/EFA-Tax-Survey-Report-Dec-2018.pdf>

¹¹ The Connexion: French tax relief on charity gifts <https://www.connexionfrance.com/Archive/French-tax-relief-on-charity-gifts>

¹² Anton Sylvest Lilleør & Anker Brink Lund: Giving in Europe The state of research on giving in 20 European countries (2017); str 6. <https://ernop.eu/wp-content/uploads/2017/10/Giving-in-Europe-country-report-Denmark.pdf>

¹³ Više u Metodološkim napomenama

Čak 89% preduzeća doniralo je i u 2019. i u 2020. godini. Iako jeste bilo primera da je netipična 2020. godina podstakla doniranje onih koji to nisu radili u prethodnim godinama, većinski doniraju ona preduzeća koja za to već imaju formirane sisteme i "uhodanu" praksu. Ovo potvrđuje i činjenica da njih 75% usvaja budžet za doniranje na godišnjem nivou. Takođe, može se primetiti da su ova preduzeća ostala donatori čak iako neki od njih u 2020. godini beleže negativan poslovni rezultat kao posledicu međunarodne krize.

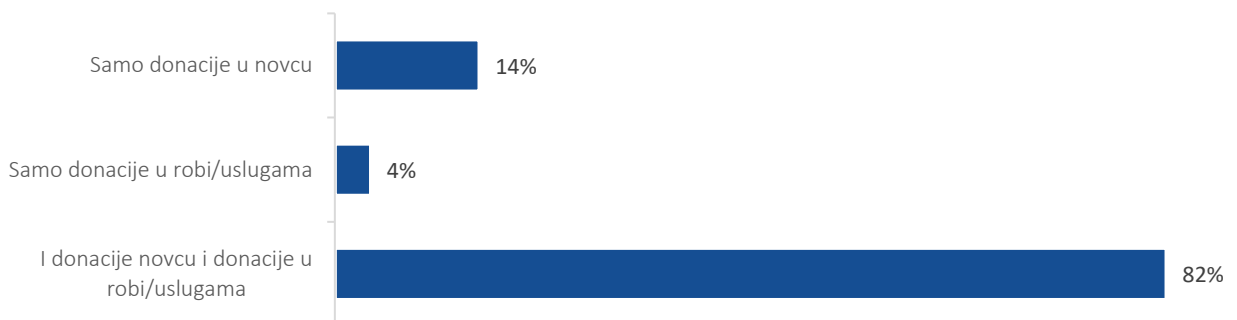
Grafikon 7 Doniranje po godinama, 2019 i 2020.

Najčešće vrste donacija

Rezultati istraživanja su pokazali da najveći broj preduzeća sprovodi donacije i u novcu i u robi i uslugama, odnosno odlučuju koju će vrstu donacija dati zavisno od aktuelnih potreba. Isključivo u novcu donira 15% ispitanika, dok isključivo u robi i/ili uslugama donira svega 4% preduzeća.

Grafikon 8 Vrste donacija

Najveći broj preduzeća donacije usmeravaju ka više različitih primaoca. Najčešći primalac donacije (u 75% slučajeva) su nevladine organizacije, dok se najmanje donira fizičkim licima (21%). Takođe se donira javnim institucijama i to na republičkom nivou (46%) i lokalnim samoupravama (35%).

Donatori primaoca donacija uglavnom mapiraju putem partnerskih udruženja ili tako što im se korisnici obrate za pomoć bilo da se radi o donacijama u novcu ili u robi i uslugama. U ovom trenutku mali broj preduzeća koristi onlajn platforme za grupno finansiranje kao alat za mapiranje potreba za doniranjem. Takođe, nijedno preduzeće nije navelo lokalne samouprave kao izvor informacija gde treba donirati.

Tabela 1 Način mapiranja korisnika donacija

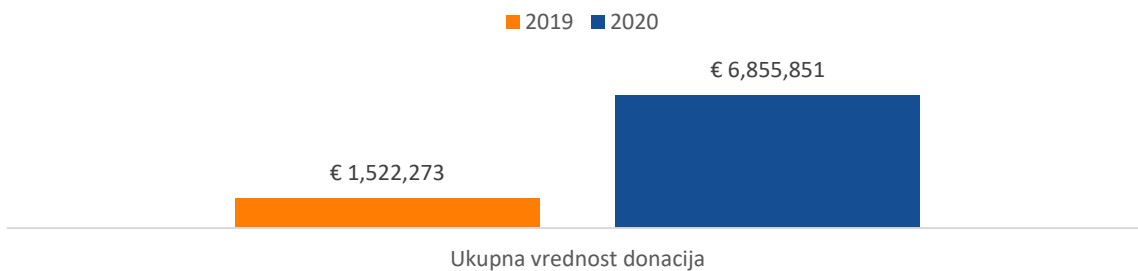
Vrsta donacije	Roba/Usluge	Novac
Direktno nam se obrate korisnici donacije za pomoć	71%	74%
Preko udruženja i drugih partnerskih organizacija (npr. NALED, PKS, UNICEF, Srpski filantropski forum)	71%	63%
Sprovodimo istraživanje potreba za donacijama	33%	22%
Iz medija	4%	4%
Preko online platformi	N/A	15%

Ukoliko posmatramo samo doniranje robe najčešće vrste robe koje se doniraju su IT oprema (poput računara, štampača, telefona i sl.) ali i hrana (više u nastavku analize). Dodatno, 15% kompanija navelo je da donira i u uslugama. Mada nisu dodatno precizirali o kojim uslugama se radi, u najvećem broju slučajeva radi se o kompanijama iz IT sektora, te se može pretpostaviti da se radi o uslugama programiranja ili savetovanja prilikom kreiranja softvera/aplikacija. Sa druge strane ukoliko se posmatra doniranje u novcu, najčešće se donira u oblasti obrazovanja i zdravstva.

Uticaj pandemije izazvane Covid-19 krizom

Rezultati istraživanja pokazuju da se vrednost donacija u 2020. godini se u odnosu na prethodnu godinu povećala pet puta.

Grafikon 9 Ukupna vrednost doniranja po godinama, 2019 i 2020.

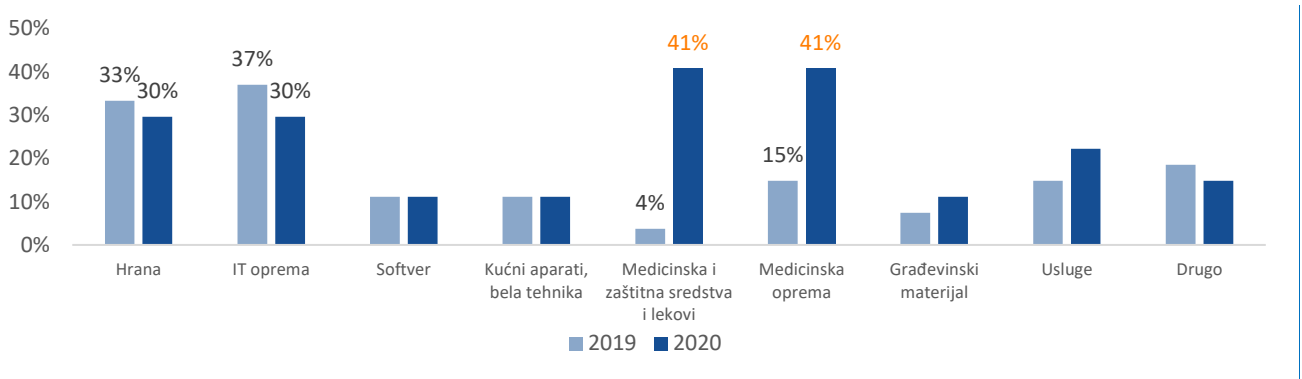
Naime, anketirana preduzeća su u 2019. godini ukupno donirala oko 1,5 miliona evra od čega oko 74% u novcu, a ostatak u robi i uslugama. U 2020. godini donirano je gotovo sedam miliona evra. Struktura donacija u 2020. godini se menja u korist robe i usluga te je 2/3 donacija u robi ili uslugama a 1/3 u novcu. Međutim, čak i sa ovakvim povećanjem učešće vrednosti donacija u ukupnom prihodu preduzeća ne prelazi 1%.

Grafikon 2 Vrednost doniranja u 2019. i 2020.

	2019	2020
Vrednost donacija u robi i/ili uslugama	€ 423,638	€ 4,988,930
Vrednost donacija u novcu	€ 1,098,635	€ 1,866,921
Ukupna vrednost donacija	€ 1,522,273	€ 6,855,851

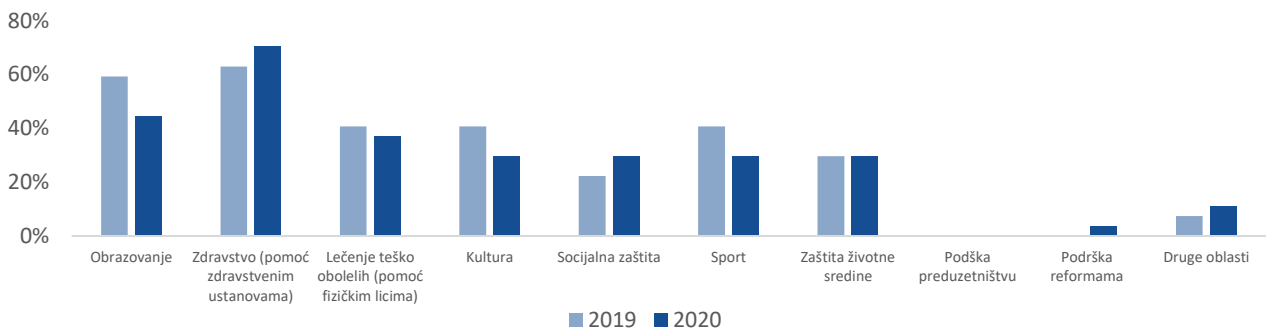
Pandemija izazvana koronavirusom uticala je na izmenu strukture donacija. U 2020. godini primećuje se značajan rast doniranja medicinskih i zaštitnih sredstava i lekova (rast sa 4% na 41%), kao i medicinske opreme (rast sa 15 na 41%).

Grafikon 10 Vrste donirane robe i usluga

Takođe, i donacije u novcu pretrpele su izmene oblasti doniranja u 2020. godini. Naime učešće donacija ka zdravstvenim ustanovama je povećano sa 63% u 2019. na 70% u 2020. godini. Značajniji rast donacija zabeležen je i u oblastima socijalne zaštite (sa 22 na 30%). Kao posledica doniranja u drugim oblastima se smanjilo, a najviše u oblastima obrazovanja (pad sa 59 na 44%), kulture (pad sa 41 na 30%) i sporta (pad sa 41 na 30%).

Grafikon 11 Oblast doniranja novca

SPECIFIČNOSTI DONIRANJA HRANE

Tokom trajanja pandemije koronavirusa, značajna pomoć usmerena je ka zaštiti socijalno ugroženih lica (što se može videti i sa prethodnih grafikona). Iskustvo NALED-a tokom trajanja vanrednog stanja je da je veliki broj kompanija ugroženim licima pomagao kroz donacije u hrani, te je zbog toga posebna pažnja u ovoj analizi usmerena upravo ka donacijama u hrani.

Iskustvo NALED-a potvrđeno je i u rezultatima istraživanja sa predstavnicima prehrambene industrije¹⁴. Naime, istraživanje je pokazalo da se **količina donirane hrane duplirala u 2020. godini u odnosu na 2019. godinu dok je njena vrednost rasla i više nego duplo (za 161%)** pokazujući značaj ove vrste doniranja u kriznim situacijama. U odnosu na ukupne prihode preduzeća ovo i dalje predstavlja vrlo nizak nivo doniranja od svega 0,01% ukupnog prihoda.

¹⁴ Ukupno 11 kompanija iz sektora proizvodnje, trgovine, pružanja usluga učestvovalo je u online istraživanju namenjenom doniranju hrane od čega je njih osmoro imalo iskustva sa doniranjem hrane u 2019. i 2020. godini. Više u metodološkim napomenama.

Tabela 3 Količina i vrednost donirane hrane, 2019 i 2020

	2019	2020	Stopa rasta
Ukupna količina donirane hrane (tone)	317,6	631,2	99%
Ukupna vrednost donirane hrane (EUR)	€ 156.637 ¹⁵	€ 408.974 ¹⁶	161%

Kada je reč o propisima, **hrana se izričito ne pominje u propisima o donacijama¹⁷ te se donacije u hrani tretiraju kao promet hrane.** Ovo znači da bez obzira na to da li potrošači kupuju hranu ili se ona donira krajnjim korisnicima svaka hrana mora da zadovolji sve uslove propisane Zakonom o bezbednosti hrane (u daljem tekstu ZBH). Prvi uslov je svakako da **hrana ne može da se stavi u promet (a samim tim ni donira) ako nije bezbedna.** Kako je definisano ZBH, hrana nije pogodna za ishranu ljudi, između ostalog ukoliko joj je istekao rok „upotrebljivo do“.

S tim u vezi vrlo je važno razlikovati rok „upotrebljivo do“ i „najbolje upotrebiti do“. Naime, rokovi trajanja hrane su definisani članom 23. Pravilnika o deklarisanju, označavanju i reklamiranju hrane (u daljem tekstu Pravilnik). Možemo razlikovati oznake:

- 1) „upotrebiti do“ – koja se koristi za obeležavanje hrane koja je brzo kvarljiva i koja posle kraćeg vremenskog perioda može predstavljati neposrednu opasnost po zdravlje ljudi;
- 2) „najbolje upotrebiti do kraja“ ili „najbolje upotrebiti do “ – koje predstavljaju datume do kada hrana zadržava sva svoja karakteristična svojstva pri odgovarajućem čuvanju i skladištenju, s tim što je i nakon tog roka hrana bezbedna za ishranu ljudi.

Dakle, **nakon isteka roka „najbolje upotrebiti do“ ili najbolje upotrebiti do kraja“ hrana bi, uz adekvatno rukovanje, čuvanje i skladištenje mogla da i dalje bude bezbedna i pogodna za ishranu ljudi.** Međutim, pravni okvir Srbije trenutno ne ostavlja mogućnost doniranja ovakve hrane u humanitarne svrhe, stoga ova mogućnost nije razrađena.

Isto prepoznaju i kompanije u istraživanju. Svaka peta kompanija kao veliki izazov u doniranju hrane navodi nemogućnost doniranja hrane kojoj je istekao rok „najbolje upotrebiti do“ ali i hrane koja je pred istekom roka trajanja imajući u vidu komplikovan proces logistike (očuvanja hladnog lanca, uslova skladištenja, organizacije transporta i sl).

Nemogućnost da se donira hrana koja je pred istekom roka trajanja ili kojoj je istekao rok trajanja „najbolje upotrebiti do“ posledično dovodi do uništavanja velikih količina hrane. Mada ne daje procene hrane koja se uništava zbog isteklog roka trajanja „najbolje upotrebiti do“, Analiza „Kreiranje stimulatnog okvira za donacije u hrani“ procenjuje da se godišnje uništi hrana vrednosti oko 43 miliona evra¹⁸ koju čini pre svega lako kvarljiva hrana poput mesa, ribe i mesnih prerađevina ili voća i povrća.

¹⁵ Obuhvaćen uzorak 5 kompanija

¹⁶ Obuhvaćen uzorak 6 kompanija

¹⁷ Poput Zakona o donacijama i humanitarnoj pomoći, niti u Zakonu o porezu na dobit pravnih lica

¹⁸ Analiza Kreiranje stimulatnog okvira za donacije u hrani, Koalicija za dobračinstvo, Beograd 2020. Prema rezultatima analize u 2018. godini uništena je hrana vrednosti 4.8 milijardi dinara, a 2019. hrana vrednosti 5.5 milijardi dinara. Podatak od 43 miliona evra predstavlja prosečnu vrednost uz korišćenje kursa 117.5

Izmenama i dopunama Zakona o bezbednosti hrane iz 2019, tačnije odredbom iz člana 26. stav 10. Zakona propisano je da Ministar podzakonskim aktom bliže propisuje uslove za preradu, rukovanje, skladištenje i čuvanje određenih vrsta hrane sa oznakom „najbolje upotrebiti do“. Iako ovo može biti pravni osnov za dalje regulisanje ove oblasti posebnim pravilnikom, **dodatna prepreka je što pomenuti stav 10. ne sadrži reč „promet“, a kako je već pomenuto, donacije hrane se u smislu ZBH izjednačavaju sa prometom hrane.**¹⁹.

Pitanje doniranja hrane sa isteklim rokom trajanja „najbolje upotrebiti do“ (best before) nije uniformno regulisano ni na nivou EU, ali su mnoge zemlje svojim nacionalnim zakonodavstvima predvidele mogućnost doniranja ovakve hrane u cilju smanjenja uništavanja viškova hrane.

- Recimo, u nekim zemljama poput Letonije i Irske hrana kojoj je protekao *best before* rok može da se donira ukoliko se njom rukuje bezbedno i nalazi se u prihvatljivom stanju, dok se samo „prihvatljivo stanje“ definiše EU Uredbom 178/2002 i Zakonom o hrani za celu EU.
- Takođe, ostavljena je mogućnost da se doniranje obavlja preko banke hrane, gde one mogu kad dobiju takvu hranu da same procene da li će s isteklim rokom „najbolje upotrebiti do“ hranu prihvatiti.
- Neke zemlje poput Slovenije se služe procenom rizika radi utvrđivanja da li hrana može da bude donirana i deli se na visoko i nisko rizičnu hranu, pa se tu uzima u obzir da li potiče iz objekta koji su registrovani ili odobreni kod nadležnih organa za hranu.

Pored ograničenja koje se tiče nemogućnosti doniranja bezbedne hrane sa isteklim rokom „najbolje upotrebiti do (kraja)“, u Srbiji donaciju hrane dodatno destimuliše i obaveza plaćanja PDV-a na svu hranu koja se donira. Svaka treća kompanija u istraživanju kao najveći izazov većem doniranju hrane prepoznaje visoke troškove poput troškova PDV-a. Naime, imajući u vidu da se doniranje hrane izjednačava sa prometom hrane, u skladu sa Zakonom o porezu na dodatu vrednost na vrednost ovakve hrane se mora platiti PDV.

Pitanje plaćanja PDV-a na donacije hrane u zemljama članicama EU je regulisano nacionalnim zakonodavstvom što znači da ne postoji uniformno rešenje na nivou EU. Neka od rešenja uključuju:

- da se PDV ne plaća na doniranu hranu – primer Grčka, Estonija, Nemačka i Češka
- da se za hranu koja se donira organizacijama registrovanim za humanitarni i socijalni rad ne plaća PDV – primer Belgija i Mađarska
- da se za višak hrane koji se donira humanitarnim organizacijama ne plaća PDV zato što se ta hrana smatra „uništenom“ – primer Italija i Danska

Takođe, kako ukidanje plaćanja PDV-a na donacije hrane ne bi uticala na stabilnost prihoda države, Danska i Irska su kroz kompenzacioni fond na godišnjem nivou ograničile ukupnu vrednost donacija za koje je moguće tražiti povrat PDV-a.

Upravo krenuvši od identifikovanih izazova u doniranju hrane, kompanije navode i predloge za unapređenje. 73% kompanija smatra da bi trebalo omogućiti doniranje bezbedne hrane kojoj je istekao rok „najbolje upotrebiti do“.

---

¹⁹ ZBH promet definiše kao skladištenje, distribucija, prodaja, izlaganje radi prodaje, razmena i ustupanje, bilo da je BESPLATNO ili ne, uvoz, provoz i izvoz hrane, osim ukoliko se radi o naučnoistraživačkim aktivnostima. Posledično se donacija hrane tretira kao promet hrane u smislu ZBH.

Značajno je pomenuti i podatak da je 55% kompanija u istraživanju navelo da smatra da bi bile u potpunosti spremne, a 18% da bi bile delimično spremne da samostalno provere bezbednost proizvoda sa isteklim rokom trajanja „najbolje upotrebiti do“ koji su namenjeni za doniranje. Dodatno 64% kompanija smatra da bi donacije hrane trebalo osloboditi od plaćanja PDV-a te da će se u tom slučaju nivo doniranja hrane povećati za u proseku 15%^{20 21}.

Takođe je značajno pomenuti i neke od neregulativnih mera koje se primenjuju u EU a koje za cilj imaju sprečavanje bacanja hrane i indirektno povećanje nivoa doniranja hrane poput:

- Postojanje dobrovoljnih sporazuma kompanija iz prehrambene industrije sa socijalnim institucijama ili organizacijama za preraspodelu hrane gde se kompanija obavezuje da daje svoje viškove hrane, a za uzvrat uživa promociju društveno odgovorne kompanije;
- U pojedinim zemljama, poput Francuske ili Poljske, maloprodaja hrane i supermarketi površine od najmanje 400m² moraju da ponude višak hrane registrovanim dobrotvornim organizacijama i bankama hrane.
- U Hrvatskoj se razmatra predlog za stvaranje IT sistema za doniranje hrane radi bolje koordinacije svih zainteresovanih strana. NVO sektor bi mogao da upravlja platformom koja bi preko interfejsa spajala ljude/kompanije koje žele da doniraju hranu sa ljudima kojima su potrebne donacije. To bi moglo da se radi preko aplikacije na mobilnim telefonima, koja bi pokazala GPS koordinate i omogućila samu donaciju. Npr. kompanija ima višak hrane i objavi na portalu da želi da je donira, unese vrstu i količinu hrane, kao i GPS lokaciju i ta informacija može da bude dostupna ljudima koji bi primili donaciju.
- Postoje primeri organizovanja kampanja podizanja svesti o donacijama hrane i promovisanje borbe protiv bacanja hrane kroz izradu jednostavnih vodiča i smernica koji kroz ilustracije predstavljaju načine kako da se smanji bacanje hrane, pojašnjavaju šta tačno znači „pogodno za ishranu ljudi“ i slično.

ZASTUPLJENOST GRUPNOG FINANSIRANJA U SRBIJI

Imajući u vidu razvoj online trgovine i trend digitalizacije, procenjuje se da će se i sistem donacija razvijati u pravcu što veće digitalizacije procesa. S tim u vezi važno je pomenuti grupno finansiranje (crowdfunding). Naime pod terminom grupnog finansiranja podrazumeva se proces prikupljanja sredstava za određene unapred postavljene ciljeve od strane više različitih donatora. Dakle, u ovom slučaju korisnik donacije putem Internet platformi dobija veći broj pojedinačnih finansijskih priloga manjeg ili većeg iznosa od strane zajednice koja je zainteresovana da se projekat realizuje. Ovo je način finansiranja projekata u kome svi koji su zainteresovani da se projekat realizuje, svojim donacijama u novcu pomažu da do toga i dođe.

U jednoj crowdfunding kampanji prisutna su tri učesnika:

- **autor kampanje** - organizuje kampanju i prikuplja sredstva za realizaciju svog projekta;
- **Podržavalac kampanje** – građanin ili pravno lice koje svojom novčanom donacijom podržava projekat ili autora kampanje;
- **Crowdfunding platforma** - preko koje se odvija ceo proces i koja služi kao posrednik u procesu donacije između autora kampanje i podržavalaca.

²⁰ U pitanju je ponderisani prosek navedenih odgovora ispitanika

²¹ Na osnovu uzorka od 20% anketiranih kompanija.

Postoji više vrsta grupnog finansiranja. Najjednostavniji oblik je donacijski crowdfunding gde podržavaoci kampanje doniraju sredstva bez da očekuju nešto zauzvrat. Ove kampanje su najčešće humanitarnog karaktera. Od njih se razlikuju kampanje grupnog finansiranja u kojima podržavaoci kampanje dobijaju neku vrstu nagrade (nagradni crowdfunding)²², dobit od kamate (Investicioni crowdfunding) ili udeo u kompaniji čiju kampanju podrže.²³

Imajući u vidu da se dokument najvećim delom oslanja na privredu kao podržavaoca kampanja humanitarnog karaktera i lokalnih zajednica kao korisnika sredstva, fokus u nastavku je na donacijskom crowdfundingu i neprofitnim kampanjama. Primer procedure za doniranje preko platforme donacije.rs iz ugla podržavaoca kampanje (kompanije):

Scenario 1 – Online uplata na račun Fondacije Katalist²⁴

- Uplata karticom preko elektronskog prodajnog mesta Donacije.rs
- Dobijanje elektronske potvrde o uplati donacije
- Dobijanje periodičnih i završnih izveštaja od pokretača kampanje (moguće je slanje izveštaja i nakon narednog koraka, tj. Podnošenja prijave)
- Prijava rashoda u skladu sa Uputstvom Poreske uprave²⁵

Scenario 2 – Direktna uplata na račun pokretača kampanja

- Potpisivanje Ugovora o donaciji između donatora i pokretača kampanje
- Uplata sredstava na račun pokretača kampanje
- Dobijanje periodičnih i završnih izveštaja od pokretača kampanje (ukoliko je predviđeno kao ugovorna obaveza)
- Prijava rashoda u skladu sa Uputstvom Poreske uprave

Scenario 3 – Direktna uplata na račun Fondacije Katalist

- Potpisivanje Ugovora o donaciji između donatora i Fondacije Katalist
- Uplata sredstava na račun Fondacije Katalist
- Dobijanje periodičnih i završnih izveštaja od pokretača kampanje
- Prijava rashoda u skladu sa Uputstvom Poreske uprave

U okviru platforme donacije.rs postoje tri načina na osnovu kojih donator može da uplati sredstva korisniku donacije. U okviru prvog scenarija, podržavalac kampanje sredstva uplaćuje karticom preko elektronskog prodajnog mesta donacije.rs na račun fondacije Katalist nakon čega dobija elektronsku potvrdu o uplati donacije. U ovom slučaju nije potrebno potpisivati dodatan ugovor između platforme i podržavaoca kampanje sa obzirom na to da elektronska transakcija ima definisanu punovažnost kao ugovor.²⁶ Prilikom prijave doniranih sredstava kao rashoda u poreskom bilansu, kompanija može priložiti elektronsku potvrdu o uplati donacije kao dokaz da je donacija data za namene propisane Zakonom o porezu na dobit pravnih lica.²⁷

---

²² Nagradni crowdfunding je detaljno obrađen u analizi: Grupno finansiranje na bazi nagrada -Atanasijević, Tošić, Pavlović, Todorović (2018).

²³ Udruženje Loud Crowd- Vodič za crowdfunding: Kako do finansiranja ideja i projekata lokalnih zajednica

²⁴ Fondacija Katalist je osnivač platforme donacije.rs

²⁵ Fondacija Katalist nema informacije da li su kompanije koje su podržale kampanje objavljene na Donacije.rs tražile poreske olakšice

²⁶ Pravno tumačanje Zakona o elektronskom dokumentu, elektronskoj identifikaciji i uslugama od poverenja u elektronskom poslovanju ("Sl. glasnik RS", br. 94/2017) i Zakona o obligacionim odnosima (Ustavna povelja i "Sl. glasnik RS", br. 18/2020).

²⁷ Mišljenje Ministarstva finansija, br. 401-00-1934/2017-04 od 14.7.2017. godine)

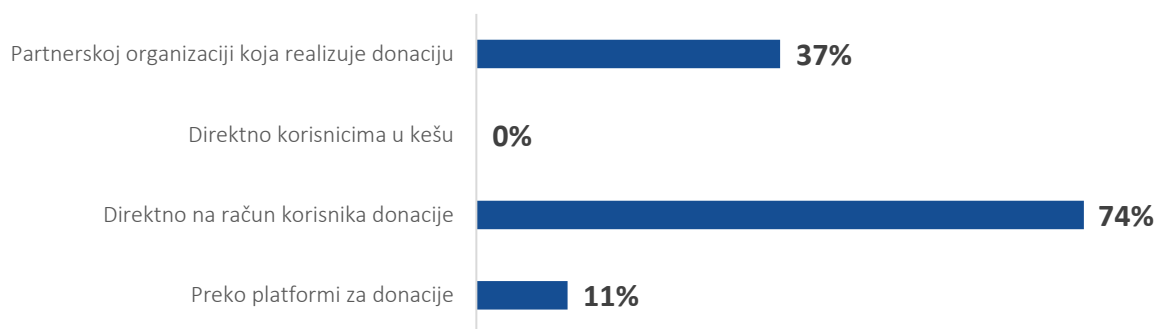
U okviru drugog i trećeg scenarija kada se uplata vrši na račun fondacije koja preusmerava sredstva korisniku donacije ili direktno na račun pokretaču kampanje, potrebno je potpisati ugovor između donatora i primaoca donacije. Poreske olakšice se u ovom slučaju mogu ostvariti samo ukoliko se uplata vrši na račun fondacije Katalist ili ukoliko je korisnik donacije i osnivač kampanje registrovan za jednu od propisanih delatnosti.

U svakom od navedenih scenarija, donator kampanje dobija periodične i završne izveštaje od pokretača kampanja o realizaciji projekta.

Na osnovu tumačenja pravnih akata može se zaključiti da nema prepreka za doniranje preko onlajn platformi za grupno finansiranje u odnosu na tradicionalan način doniranja kada je reč o ostvarivanu podsticaja i samoj realizaciji donacije. Sa druge strane, sama oblast grupnog finansiranja ili digitalizacije se ne spominje ni u jednom zakonskom dokumentu, što dovodi do toga da preduzeća imaju manje poverenja u ovakve procese, nisu sigurna da li na ovaj način mogu ostvariti poreske olakšice i poslovati u skladu sa zakonom. Na taj način se ostavlja prostor za različita tumačenja i razumevanja prirode ove vrste finansiranja od strane raznih službenika banke, poreske uprave, knjigovođa.²⁸

Posledično ovo dovodi do manje zastupljenosti grupnog finansiranja u svetu donacija u Srbiji kako za mapiranje korisnika, tako i za realizaciju same donacije. Naime, svega 15% preduzeća koristi online platforme kako bi identifikovalo potencijalne korisnike donacija, dok još manji udeo preduzeća (11%) uplaćuje svoja sredstva preko ovakvih platformi. Najčešći način realizacije donacija u novcu jeste direktna uplata sredstava na račun korisnika, što koristi 74% preduzeća, iako u tom slučaju moraju da zaključuju ugovor što nije obaveza kada se uplaćuje preko platforme. Dodatno, preduzeća novac često uplaćuju i partnerskim organizacijama koje u njihovo ime realizuju donaciju. Najčešći razlog koji donatori navode jeste poverenje u već poznate partnere.

Grafikon 12 Način realizacije donacije u novcu

39% preduzeća smatra da bi se nivo njihovog doniranja povećao u slučaju da je doniranje preko platforme i zakonski preciznije uređeno, ali navode i da im je vrlo važan aspekt lakog korisničkog iskustva na ovakvim platformama. Prema njihovim procenama digitalizacijom procesa doniranja, vrednost donacija i mogla da poraste za u proseku 11%.

²⁸ GRUPNO FINANSIRANJE NA BAZI NAGRADA (REWARD BASED CROWDFUNDING) U SRBIJI: analiza prakse i preporuke za unapređenje pravnog okvira u cilju većih društvenih i ekonomskih efekata Jun 2018

Mnoge države EU kao i Republika Srbija koriste crowdfunding iako on nije precizno regulisan jedinstvenom regulativom već kroz više različitih pravilnika i zakona. Jedna od retkih država EU koja je regulisala crowdfunding je Francuska. Francuska je Uredbom pokrila brojna pitanja koja se tiču osnivanja i poslovanja platformi za grupno finansiranje na bazi udela i na bazi pozajmica, mehanizme zaštite i tako dalje. Iako je EU je donela Uredbu br. 2020/1503 početkom 2021. godine kojom je uredila crowdfunding, te obavezala sve članice EU da implementiraju Regulativu kroz nacionalna zakonodavstva, ovom Uredbom nije regulisano grupno finansiranje na bazi donacija.

ULOGA LOKALNE SAMOUPRAVE U PROCESU DONIRANJA

Zakonom o donacijama i humanitarnoj pomoći i Zakonom o finansiranju lokalne samouprave predviđeno je da lokalna samouprava može ostvariti prihode iz donacija (član 6, stavka 13- Zakon o finansiranju lokalne samouprave). Takođe, lokalne samouprave mogu imati veliku ulogu i u povezivanju donatora i krajnjih korisnika donacija, imajući u vidu njihove nadležnosti u domenu socijalne zaštite, kulture, obrazovanja i dr.

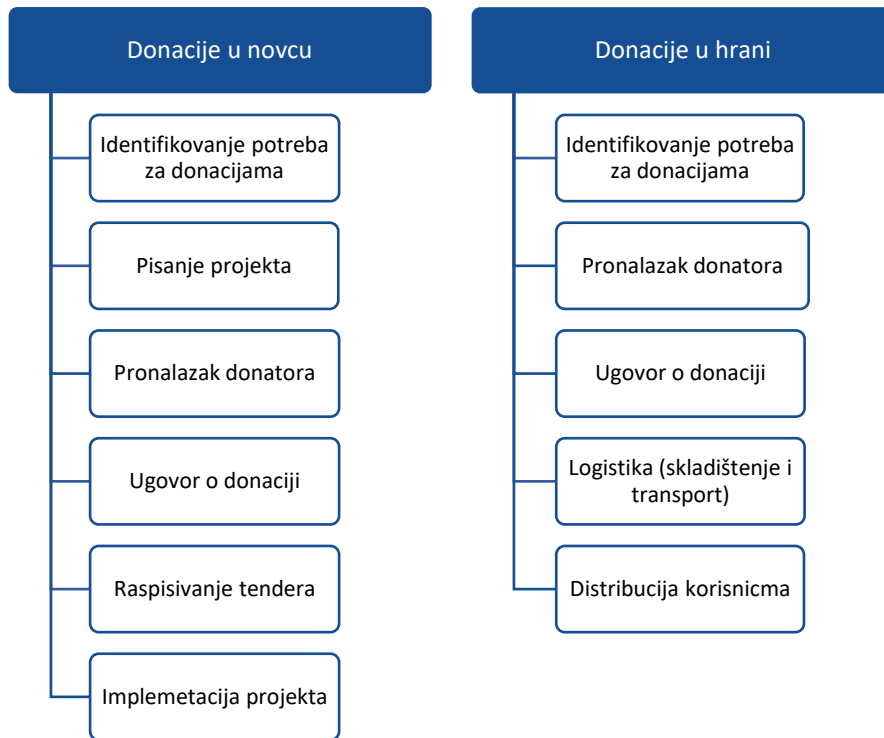
Rezultati održane fokus grupe pokazuju da **lokalne samouprave donacije primaju kako u novcu, tako i u hrani i drugim vrstama robe (higijenska sredstva, tehnička i druga oprema)**. Najveći broj donacija dolazi od međunarodnih donatora koji svoje donacije najčešće daju u novcu uz precizno određivanje namene, ali takođe i od pravnih lica sa njihovih teritorija i dijaspore koja uglavnom doniraju robu ili usluge.

Kada se radi o novčanim donacijama lokalne samouprave ovakve donacije uglavnom koriste za finansiranje različitih projekata koje sprovode poput izgradnje i sređivanje igrališta za decu, obezbeđivanja nege za osobe sa invaliditetom i pomoć socijalno ugroženim. **U slučaju donacija hrane ili druge vrste robe lokalna samouprava je uglavnom „kanal“ povezivanja sa krajnjim korisnicima** imajući u vidu da je roba uglavnom namenjena za prosleđivanje ugroženim stanovnicima sa teritorije te lokalne samouprave.

Proces realizacije donacije u lokalnoj samoupravi sastoji se iz više koraka. Na samom početku procesa identifikuju se potrebe za donacijama, izrađuje se projekat i pronalazi donator. Ukoliko je donator međunarodna institucija, lokalne samouprave se najčešće prijavljuju na konkurs sa predlogom projekta. Kada je donator kompanija, redosled navedenih koraka se može izmeniti jer su česti slučajevi da kompanije kontaktiraju lokalne samouprave sa predlozima za donacije i idejama u koje svrhe žele da namene svoja sredstva.

Kao jedan od najvećih izazova u ovom koraku, predstavnici JLS navode nedostatak kapaciteta za pisanje projekata i izradu finansijskog plana za sprovođenje projekta. Česti su slučajevi da donator želi da finansira određeni projekat bez uzimanja u obzir ostalih troškova koji su potrebni za realizaciju, pa je stoga neophodno identifikovati sve potencijalne troškove i predstaviti ih u detaljnom finansijskom planu pre potpisivanja ugovora i početka implementacije projekta.

Grafikon 13 Postupak primanja donacije iz ugla LS

Sledeći korak predstavlja samo potpisivanje ugovora sa donatorom. Kada je reč o ugovoru, predstavnici lokalne samouprave pripremaju drugačiji ugovor za svaku pojedinačnu donaciju. Prilikom odabira vrsta ugovora, predstavnici lokalnih samouprava i kompanije donatora odlučuju da li će potpisati ugovora o partnerstvu ili ugovor o donaciji.

Prilikom realizacije ugovora o donacijama između privrednog društva i JLS, preduzeća donirana sredstva lokalnim samoupravama ne mogu da prikažu kao poreski rashod po osnovu člana 15. stav 1 Zakona o porezu na dobit pravnih lica. Pravna lica mogu donirati JLS i ostvariti poreske olakšice jedino kada je reč o humanitarnoj pomoći za otklanjanje vanrednih situacija (član 15, stav 1, tačka 2).

Iz navedenih razloga, prilikom realizacije određenog projekta, JLS i privredna društva se radije opredeljuju za zaključenje Ugovora o partnerstvu. Ugovor o partnerstvu predstavlja "hibrid" ugovora o poslovno-tehničkoj saradnji. Naime, ovakav ugovor po pravnoj prirodi predstavlja klasičan obligaciono pravni odnos u kojem se JLS obavezuje na određeno činjenje prilikom realizacije projekta, a privredno društvo obavezuje na određeno davanje (ili i činjenje) za realizaciju projekta. U tom slučaju iz Ugovora o partnerstvu, privredno društvo kao poreski obveznik celokupna uložena sredstva tretira kao rashod čime umanjuje oporezivu dobit.

Što se tiče administrativnog dela, kod donacija u robi i uslugama je teže utvrditi vrednost donacije koja predstavlja neophodan podatak Ugovora o donacijama. Veliki broj donacija nema utvrđenu vrednost od strane donatora, što dovodi do toga da službenici lokalne samouprave upoređuju cene za pojedinačne proizvode što oduzima mnogo vremena.

Kako bi primila donirana sredstva, prema Zakonu o budžetskom sistemu, jedinica lokalne samouprave za svaku donaciju odlukom otvara budžetski fond, odnosno poseban evidencioni račun u okviru glavne knjige trezora kako bi se prihodi od donacije vodili odvojeno radi ostvarenja predviđenog cilja (Član 64 i 65). Ukoliko donacije dolaze iz inostranstva, pored računa u trezoru potrebno je otvoriti i zaseban račun u Narodnoj banci Srbije. Posebno ukoliko je reč o donacijama manjih iznosa, navedena administrativna procedura predstavlja veliko opterećenje za javne institucije koje primaju donacije. Ukoliko lokalne samouprave dobijaju donacije u hrani ili drugoj robi, ključni izazov je u skladištenju i transportu hrane tako da ostane bezbedna za upotrebu. Prema rečima predstavnika JLS, često troškovi za skladištenje i transport nisu pokriveni donacijom, što predstavlja dodatne troškove za jedinice lokalne samouprave. Dodatno, mnoge lokalne samouprave nemaju precizno uspostavljene kriterijume ko je krajnji korisnik donacije, ne postoji evidencija o svim socijalno ugroženima i kome je dodeljena donacija, pa su neretki slučajevi da jedan korisnik dobije nekoliko paketa donacija.

Istraživanja sa kompanijama ukazuju na nedovoljno iskorišćen potencijal lokalne samouprave kao primaoca donacije ili „kanala“ za povezivanje donatora sa krajnjim korisnicima donacije. Naime, neznatan broj kompanija navodio je da je u postupku doniranja saradivao sa lokalnim samoupravama. Prema njihovim navodima sa lokalnom samoupravom se saraduje uglavnom samo ukoliko se određenja sredstva doniraju zdravstvenim ustanovama na lokalnu, dok ukoliko se sredstva doniraju građanima kompanije do krajnjih korisnika dolaze samostalno. Ovo istraživanje potvrđeno je i kroz fokus grupu sa lokalnim samoupravama imajući u vidu da je većina lokalnih samouprava navela da se sa većim obimom doniranja u robi susrela tek tokom pandemije koronavirusa.

PREPORUKE ZA UNAPREĐENJE

Kod izrade preporuka za unapređenje uslova za doniranje novca, roba i usluga, pošli smo od izmena i dopuna regulatornog okvira.

Kada je reč o priznavanju doniranih sredstava u novcu kao rashoda u skladu sa Zakonom o porezu na dobit pravnih lica, najpre je potrebno **pojednostaviti procedure za ostvarenje ovog prava**, pre svega dela procedure koji se odnosi na dokazivanje namenskog trošenja doniranih sredstava od strane primaoca donacije, a imajući u vidu da se radi o pravnim licima koja za svoje poslovanje samostalno odgovaraju. **S tim u vezi predlažemo da se prebaci teret dokazivanja sa donatora na primaoca donacije, koji je na kraju i odgovoran da donirana sredstva troši u skladu sa ugovorenim namenom.** Potrebno je precizirati u Uputstvu za ostvarivanje poreskih olakšica koji dokaz se smatra dovoljnim da kompanija pokaže da je donirala sredstva (kao što je ugovor u kojem su određeni primalac i svrha donacije), a da se eventualne dodatne provere o namenskom trošenju novca sprovede kod primaoca donacija. Jedno od rešenja može biti i da se formira „Lista prihvatljivih primaoca donacije“ a po uzoru na rešenje iz Kanade²⁹. Upis na ovu listu podrazumevao bi da organizacije/institucije/organi moraju zadovoljiti propisane standarde i uslove poput npr. da imaju uspostavljene mehanizme za kontrolu trošenja sredstava i izveštavanje, obezbeđene kapacitete za upravljanje donacijama, da nemaju prekršaje u vezi sa donacijama u prošlosti i sl. Ovim bi se teret dokazivanja namenskog trošenja doniranih sredstava značajno smanjio kako za donatore (pravna lica), tako i za nadležne kontrolne organe (revizore).

---

²⁹ Lista Qualified donee, za više pogledati <https://www.canada.ca/en/revenue-agency/services/charities-giving/charities/policies-guidance/qualified-donees.html>

Postojanje ovakve Liste ne bi ograničilo donatore da mogu donirati i drugim organizacijama van Liste, ali bi obezbedilo da ukoliko se donira organizacijama sa Liste postupak dokazivanja namene donacije može biti značajno jednostavniji.

Što se tiče liste oblasti i namena donacije za koje je moguće ostvariti poreske olakšice prema ovom Zakonu predlažemo da se lista proširi tako da obuhvata i oblasti poput: borbe protiv korupcije, demokratizacije društva, zaštite ljudskih, građanskih i manjinskih prava, podsticanja održivog i ravnomernog regionalnog razvoja i sl. Najsvrshodnije bi bilo **listu oblasti i namena uskladiti sa članom 3 Zakona o zadužbinama i fondacijama koje definiše aktivnosti koje imaju opštekorisni cilj bez obzira na to ko je primalac donacije.**

Takođe, predlažemo da se **vrednost donacija datih lokalnim samoupravama priznaje kao rashod bez obzira da li se donira u vanrednoj situaciji ili van nje**, a pod uslovom da lokalna samouprava obezbedi namensko trošenje sredstava. Namensko trošenje sredstava se može obezbediti otvaranjem zasebnog namenskog računa na koji bi se uplaćivale sve donacije koje lokalna samouprava prima od strane privrede, građana, dijaspore³⁰, ili osnivanjem posebne fondacije/fonda sa unapred određenom, po mogućstvu registrovanom, namenom/ciljem (poput delatnosti kod privatnih pravnih lica). Na ovaj način bi se ohrabrilu više direktnih donacija od privrede ka lokalnim samoupravama.

Iako pomenuto Uputstvo Poreske uprave ne ograničava da se i donacije date preko platformi za grupno finansiranje priznaju kao poreski rashod pravnim licima, zbog nedostatka znanja o tome kako bi ova procedura izgledala u praksi, kompanije se retko prijavljuju za ostvarivanje poreskih olakšica prilikom donacija preko onlajn platformi. S tim u vezi u Uputstvu bi trebalo dodatno precizirati da se kao poreski rashod pravnim licima priznaju i donacije koje su date preko platformi za grupno finansiranje, odnosno da elektronska potvrda o plaćanju/doniranju preko ovakvih platformi ima snagu ugovora o donaciji. Uputstvo bi trebalo dopuniti primerima procedura i koracima za postupanje u slučajevima kada se donacije vrše putem platforme za grupno finansiranje.

Što se tiče donacija u robi, prema navodima privrednika - donatora, ukidanje PDV-a na doniranu robu (uključujući i hranu) je prioritet kako bi došlo do rasta nivoa doniranja. Imajući u vidu trenutno vrlo nizak nivo doniranja u Srbiji, predlažemo **uvođenje praga vrednosti donacija od 1% u odnosu na nivo prihoda kompanije do kog preduzeća nemaju obavezu plaćanja PDV-a**. Dodatno, kako bi se osigurala stabilnost prihoda države od PDV-a predlažemo uvođenje kompenzacionog fonda u okviru koga bi se na godišnjem nivou definisao ukupan iznos za koji je moguće ostvariti povraćaj PDV-a na donacije u robi. S tim u vezi potrebno je ovu mogućnost propisati Zakonom o porezu na dodatu vrednost bilo kroz izmenu i dopunu člana 6 koji definiše šta se ne smatra prometom dobara i usluga, ili kroz izmenu i dopunu člana 24 koji definiše promet koji je oslobođen plaćanja PDV-a.

Za doniranje hrane, potrebno je **dopuniti član 26, stav 10 Zakona o bezbednosti hrane tako da se doda reč „promet“** čime bi se dao osnov da se doniranje hrane sa isteklim rokom „najbolje upotrebiti do“ može regulisati posebnim pravilnikom. Druga mogućnost jeste definisanje donacije u ZBH i propisivanje posebnih uslova za donacije. Svakako je potrebno **doneti novi pravilnik koji bi bliže uredio način doniranja hrane sa isteklim rokom „najbolje upotrebiti do“** tako da se obezbedi da hrana koja se donira bude bezbedna za ljudsku upotrebu.

---

³⁰ Osim u slučajevima kada je donator međunarodna organizacija koja prema svojim procedurama zahteva otvaranje posebnog dodatnog računa za konkretan projekat/donaciju.

Ovaj pravilnik bi trebalo precizno da definiše/izlista tipove hrane koja se nakon isteka pomenutog roka može donirati, odnosno koja je nakon isteka ovog roka i dalje bezbedna za upotrebu, dok se ostala hrana koja se ne nalazi na ovoj listi ne može donirati nakon isteklog roka trajanja „najbolje upotrebiti do“.

Regulatorne mere vrlo često ne mogu samostalno doprineti ostvarenju postavljenog cilja. Zbog toga u nastavku izdvajamo neke od neregulatornih mera/aktivnosti koje bi mogle doprineti većem nivou doniranja u Srbiji:

- Raspodela donacija na lokalnu tokom vanredne situacije izazvane koronavirusom pokazala je da su retke lokalne samouprave koje imaju uspostavljene redovne mehanizme za mapiranje potreba za pomoći stanovništva, odnosno retko koja ima definisane kriterijume za podelu donacija. S tim u vezi potrebno **je razviti mehanizme za mapiranje potreba za donacijama, kao i kriterijume za raspodelu donacija, koji se može primeniti u različitim lokalnim samoupravama.** Jedna od preporuka je da lokalne samouprave uspostave partnerstva sa organizacijama civilnog društva, i drugim organima i institucijama prisutnim na lokalnu (Crveni krst, javne kuhinje) koje bi pružale podršku kako u procesu mapiranja, tako i distribucije pomoći. Dodatno, na sajtovima lokalnih samouprava je potrebno postaviti stalno **otvorenu kontakt formu (onlajn anketu) putem koje tražioci donacija na strukturiran način mogu da dostave informacije o svojim potrebama tokom cele godine.**
- Često se kao izazov prilikom doniranja robe, a naročito hrane kao posebno osetljive robe, javljaju logistički problemi poput nedostatka skladišnog prostora. S tim u vezi predlažemo da **lokalna samouprava ustupi relevantnim organizacijama civilnog društva i institucijama neiskorišćene prostore koji su u njenom vlasništvu za potrebe privremenog skladištenja donirane robe.**
- Imajući u vidu da predlažemo jaču ulogu lokalne samouprave kao „kanala“ između donatora i krajnjeg primaoca donacije, potrebno je najpre **ojačati kapacitete službenika u lokalnim samoupravama da se bave ovakvom vrstom menadžmenta.** S tim u vezi predlažemo da lokalne samouprave imenuju lica nadležna sa oblast doniranja. To mogu biti lica zadužena za saradnju sa privredom ili stanovništvom. Za ovakva lica potrebno je organizovati obuke u oblasti doniranja i filantropije, grupnog finansiranja, projektnog menadžmenta, pisanja projekata, pregovaranja. Periodična organizacija seminara i događaja koji okupljaju donatore i lokalne samouprave bi takođe doprinela boljoj razmeni iskustava i umrežavanju učesnika u procesu doniranja.
- Rezultati istraživanja pokazuju da su mala preduzeća daleko manje spremna da doniraju bilo novac, bilo robu ili usluge. Zbog toga predlažemo **da se uvedu mehanizmi podrške sektoru MSP da više doniraju.** Ovi mehanizmi podrške mogu obuhvatati aktivnosti poput: a) organizaciju obuka koje će MSP pomoći u razumevanju pravnog okvira koji reguliše doniranje u Srbiji, b) organizaciju radionica gde će se preduzećima pokazati način kako mogu ostvariti poreska oslobođenja u slučaju doniranja, c) izrada templejta ugovora za donacije i prateće dokumentacije koju preduzeća mogu da koriste, g) kreiranje vodiča za doniranje koji će preduzećima kroz ilustracije ili Q&A sekcije dati osnovne korake za doniranje. Dodatno MSP bi trebalo dodatno podržati većim „finansijskim“ podsticajima za doniranje poput priznavanja rashoda u većem procentu od 5% prihoda za oslobođenje od plaćanja PDV-a na doniranu robu, ili povraćajem dela doniranih sredstava na kraju godine. Povraćaj sredstava bi se prema unapred definisanim kriterijumima mogao vršiti iz istog kompenzacionog fonda koji bi se primenjivao za povraćaj PDV-a na donacije u robi.

- Iako je Uputstvo za ostvarivanje poreskih olakšica za donatore značajno pojasnilo čitavu proceduru, dosta preduzeća nije upoznato da ovo Uputstvo postoji pa je potrebno raditi na njegovoj dodatnoj **promociji** preko Privredne komore Srbije, drugih poslovnih udruženja i asocijacija, putem seminara za računovodstvene agencije, kroz „savetovanje“ privrede i Poreske uprave, izradu video tutoriala i sl.
- Takođe, potrebno je organizovati **edukativne kampanje u saradnji sa predstavnicima prehrambene industrije i resornog ministarstva o problemu bacanja hrane sa ciljem bolje iskorišćenosti viškova hrane**. Bacanje viškova hrane može se smanjiti i razvojem mobilne aplikacije preko koje bi sa jedne strane kompanije mogle prijaviti viškove hrane, objaviti lokacije gde se viškovi hrane mogu preuzeti i datume do kada se mogu preuzeti vodeći računa o rokovima trajanja hrane. Sa druge strane kvalifikovana udruženja, banke hrane, javne kuhinje i sl. mogu videti gde postoje viškovi hrane i prijaviti se za njihovo preuzimanje.
- Sa ciljem povećanja znanja o mogućnostima koje crowdfunding nudi za finansiranje lokalnih inicijativa **potrebno je izraditi vodič za crowdfunding za lokalne samouprave koji bi obuhvatio smernice za pokretanje kampanje i primere inicijativa koje su na ovaj način došle do sredstava**. Dodatno je potrebno organizovati radionice sa predstavnicima lokalnih samouprava na kojima bi se službenici lokalnih samouprava zajedno sa predstavnicima drugih lokalnih ustanova i udruženja upoznali sa mogućnostima alternativnih načina finansiranja projekata i dobili potrebna znanja za pokretanje kampanja za grupno finansiranje.
- Pored podsticanja standardnog crowdfunding-a predlažemo promociju i dalje razvijanja modela kofinansiranja projekata od strane građana i privrede i/ili lokalnih samouprava. U okviru ovog koncepta, jedan deo sredstava za realizaciju inicijative bi sakupljali građani lokalne samouprave koji na ovaj način pokazuju podršku za inicijativu, dok drugi deo sredstava obezbeđuje privreda i/ili lokalna samouprava.³¹
- Istraživanje je pokazalo da privreda ne koristi dovoljno domaće crowdfunding platforme poput donacije.rs da bi došla do ideja gde treba ulagati, pa je potrebno raditi na povezivanju ovih platformi sa privredom. Dodatno, potrebno je raditi dalje na razvoju onlajn platformi za in-kind donacije poput NALED-ove platforme za donacije koja je tokom vanrednog stanja nudila informacije o urgentnim potrebama za hranom, kao i zaštitnom, medicinskom i IT opremom na lokalnu.

---

³¹ Jedan od primera je zajednička inicijativa opštine Raška i Udruženja osoba sa invaliditetom Srna za kupovinu ginekološkog stola prilagođenog osobama sa invaliditetom. Jedan deo sredstava je obezbedila opština Raška dok će drugi deo sredstava biti prikupljen kroz crowdfunding kampanju.

Nemačko-srpska inicijativa za održivi rast i zapošljavanje

Nemanjina 4/IV, 11000 Beograd, Srbija
www.giz.de, www.nemackasaradnja.rs, giz-serbien@giz.de

NALED

Makedonska 30/VII, 11000 Beograd, Srbija
www.naled.rs, naled@naled.rs

Udruženje Loud Crowd

Žorža Klemansoa 2, 11000 Beograd, Srbija
www.crowdfunding.rs, hello@loudcrowd.rs

